

METKA FURLAN

NOVI ETIMOLOŠKI SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA KOT RASTOČI SPLETNI SLOVAR 2017–: DODATEK 2019

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.25.2.1](https://doi.org/10.3986/jz.25.2.1)

V prispevku se objavljajo nova gesla, ki so bila ob koncu leta 2019 dodana Novemu etimološkemu slovarju slovenskega jezika kot rastočemu spletnemu slovarju (2017–), dostopnemu na portalu Fran Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Ključne besede: Novi etimološki slovar slovenskega jezika, spletni rastoči slovar, etimološki slovar, etimologija, slovenščina

The New Slovenian Etymological Dictionary as a Growing Online Dictionary (2017): The 2019 Additions

This article presents the new headwords that at the end of 2019 were added to *Novi etimološki slovar slovenskega jezika* (New Slovenian Etymological Dictionary) as a growing online dictionary (2017–) available at the web portal *Fran* of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language.

Keywords: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika*, growing online dictionary, etymological dictionary, etymology, Slovenian

1 UVOD

Letošnji dodatek k Novemu etimološkemu slovarju slovenskega jezika kot rastočemu spletnemu slovarju 2017–¹ obsega 41 gesel, od tega je 8 kazalčnih, kar pomeni, da je iztočnica takega gesla obravnavana v drugem in tam ob prvi pojavitvi označena s krepkim tiskom.

Tudi tokratni izbor prvih geselskih iztočnic je bil izbran bolj ali manj paberkovalno, njihovo končno število 41 pa so določili etimologija, izvor ali katero drugo jezikoslovno vprašanje v zvezi z razvojno potjo in nastankom besed, saj šele analiza posameznih besed pokaže na njihovo nekdanjo tesnejšo jezikovno povezanost z drugimi sodobnimi. S površinskega, sinhronega stališča namreč jezikoslovna povezanost besed pogosto ni (več) razvidna zaradi njihove spremenjene fonemske in/ali pomenske plati, v preteklosti pa so zaradi skupnega korena, tako kot na primer sodobno *učitelj* in *učiti*, spadale v isto besedno družino (npr. *adráš*, **rder*). Lahko pa besede družijo kateri drug jezikoslovni pojav, na primer isti, manj

Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS.

1 Dostopen na <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=207&View=1&Query=%2A> (25. 11. 2019). Gesla, dodana v letu 2018, so bila objavljena v Furlan 2018.

znan besedotvorni vzorec (npr. *brêza*, *râjnki*), tvorjenost iz manj znane narečne naglasne variante (npr. *plânšar*), izposoja iz istega jezika dajalca, v katerem so bile lahko del iste besedne družine (npr. *alftra*, ¹*a:ÿtra*, *ÿawtra*, *gâltra*), kalkiranost (npr. *pârnik*, *parobrôd*, *žogâlnica*) itd.

Dendronim za hrast vrste *Quercus ilex*, sodobno navadno poimenovan kot *črnika* ali *črni hrast*, se že od 18. stoletja dalje pojavlja predstavljan kot *adráš*, kar v etimološkem smislu pomeni 'kdor je rdeč', enako kot *bogataš* pomeni 'kdor je bogat', tvorjen pa je bil iz pridevnika za rdečo barvo, ki se pri nas ohranja le še v imenovalniku ednine ženskega spola na območju Istre v besednih zvezah, ki v Belvedurju in Pregari poimenujejo mak kot rdečo cvetlico (*'ardra 'rôža*) in pa rdečo peso (*'ardra jer'beta*; *jâr'beta 'ardra*). Medtem ko je pridevnik **rder* v svoji fonemski sestavi še ohranjal dva soglasnika *r*, je v izpeljanki na *-aš*, tj. v narečnem **ardr-aš*, prišlo do disimilacije. Le v slovenščini, hrvaščini in ruščini se v prvotni pridevniški funkciji kot praindoevropska dediščina ohranja praslovanski pridevnik za rdečo barvo **r̥dr̥* adj, f **r̥dr̥ā*, formalno popolnoma enak istopomenskim lat. *ruber*, gr. ἐρυθρός, mik. *e-ru-to-ro*, *e-ru-ta-ra*, sti. *rudhirá-* in toh. *A rtār*, toh. *B rätre*, ki so tako kot slovanski fonetično razviti iz praindoevropskega **(H₁)rud^h-r-ó-* 'rdeč', izpeljanega iz heteroklitičnega samostalnika. Pridevnik *rjäv*, f *rjáva* je v slovenščini najpogosteje uporabljen v pomenu, ki je v SSKJ predstavljen s 'ki je take barve kot čokolada ali kostanj', v narečjih pa nastopa tudi v pomenu 'rdeč', ki je v primerjavi s splošno slovenskim standardnim prvotnejši, saj vsebuje isti praindoevropski koren kot pridevnik **rder*, f *rdra*, kot tvorjenka **r̥d'äÿr̥* (: **r̥dr̥*) pa je nastal precej kasneje, šele v slovanskem govornem okolju. Iz Istre sta znani primerjavi *rjav ku purmen* 'rdeč kot puran' in *rjav ku čuhen rak* 'rdeč kot kuhan rak'. Rdeča barva obraza je lahko znak zdravja ali pa sramu: tako pridevnik *rjäv* v koroški primerjavi *rjäv q pa macé:snu štòð:r* 'zdrav kot macesnov štor' pomeni 'zdrav', v Gutsmanovi posamostaljeni varianti *rjavica* pa 'sram'.

Ko beseda *breza* označuje belolisasto kravo ali pa je onimizirana kot ime take krave, s cirkumflektiranim tonemom kaže, da ni nastala po preprosti metafori iz dendronima *brêza*, ampak iz pridevnika v določni obliki **brêzā*, ki se je pred kontrakcijo glasil **brêzajā* in je bil tvorjen iz dendronima. Žal je v SSKJ oznaka za belolisasto kravo predstavljena brez tonemske opozicije z dendronimom *brêza*. Enako konverzijo pridevnika iz samostalnika, kot jo lahko opazujemo pri nastanku zoonima *breza*, odraža pridevnik *râjnki*, f *-a* 'umrl, pokojen', ki je nastal iz samostalnika *râjnik* 'pokojnik'. Nenaglašeni samoglasnik *-i-* je bil v pridevniku reduciran, v 16. stoletju pa še ne, kot je videti iz Trubarjevega zapisa *od raniciga Celfarie Carola* 'od rajnkega cesarja Karla'.

Beseda *špránja* v knjižni in narečni slovenščini pomeni 'razpoka kot dolga ozka odprtina', v obsoški slovenščini pa po metafori označuje žensko spolovilo, po izvoru pa je tako kot hrv. narečno *šprànja* 'trska' glagolnik, ki je na eni strani začel označevati razpoke, na drugi pa trske. Obe realiji sta namreč rezultata dejanja, ko kaj poči, se razcepi ipd.

Slovenski neologizem *plânšar* ‘kdor pase, oskrbuje v planinah živino, zlasti govejo, in se ukvarja s pridelovanjem mleka’ se je prvotno glasil **plâninščar* in je označeval osebo, ki je delo opravljala na planini, v jezikoslovnem pogledu pa je zanimiv, ker ni bil tvorjen iz samostalnika *planína*, ampak iz njegove naglasne dublete *plânina*, ki se je enako kot besedi *pôlje* in *môrje* osamosvojila iz predložnih zvez. Samostalnika *pôlje* in *poljána* sta v knjižni slovenščini pomensko zelo podobno predstavljena. Oba imata fonetične ustreznice v večini drugih slovanskih jezikov, zato sta bila kot geografska termina oba gotovo sestavni del že praslovanskega leksikona. Medtem ko *pôlje* tako kot beseda *môrje* spada v plast slovanske leksike, ki je bila podedovana iz praindoevropsčine, odraža *poljána* praslovanski neologizem iz *pôlje*, ko se je še glasil **pòl'e*, funkcija besedotvornega vzorca **pòl'e* → **pol'ána* pa se še vedno izmika jezikoslovčevi nameri, da bi jo osmislil.

V slovenščini mrgoli besed, ki s svojo fonemsko podobo in besedotvornimi značilnostmi z ničimer ne izdajajo, da niso domače. To so kalki različnih starosti, prevedenke tujejezičnih predlog, ki tako kot izposojenke spadajo med neavtohtono besedje jezika, čeprav so bile tvorjene iz domačih ali pa tudi izposojenih morfemskih sestavin slovenskega jezika. Kalk *pârník* je bil v 19. stoletju tvorjen po nemški predlogi izpeljanke *Dampfer*, zastareli sinonim *parobrôd* pa po nemški zloženki *Dampfschiff*, zato je z metodološkega vidika nesprejemljivo, če bi ju brez razlage o tujejezični spodbudi obravnavali kot domači tvorjenki iz *pára*.

Le v tolminskem narečju rovtarske narečne skupine je znan samostalnik *seber* = tolminsko *'siebər*, ki označuje nebogljeneža človeka, reveža, v knjižni slovenščini pa kot pravni termin obstaja *sêber* ‘pripadnik nižjega, brezpravnega, vendar svobodnega družbenega sloja (v hrvaškem in srbskem okolju, v srednjem veku)’ (SSKJ). Medtem ko prvi spada med slovensko avtohtono domačo leksiko, je bil drugi kot termin iz hrvaščine oziroma srbščine izposojen v 20. stoletju, oba pa imata svoj vir v praslovanskem terminu **sębrъ*, ki je označeval enakopravnega pripadnika vaše skupnosti.

Beseda *lama* je bila prvič zabeležena v Pohlinovem slovarju in pomeni ‘ribnik’, vprašanje, ali spada med domačo podedovano ali izposojeno leksiko, pa zaradi izoliranosti in težko neposredno določljivega območja njene rabe ostaja še vedno nerazrešeno. Pohlin ji je dodal oznako *stara beseda*.

Narečni besedi *alftra* in *gavtra* pomenita ‘uzda’, *avtra* in *galtra* pa ‘hlačna naramnica’, vse pa družijo nemški izvor, ker se v vseh ohranja srednjevisokonomška beseda *halfter* ‘uzda’, ki je kasneje v novonemških narečjih doživela pomenski razvoj v ‘(hlačna) naramnica’. Že ta podatek kaže, da sta bili prvi dve v slovenščino izposojeni prej kot pa drugi dve, tako starejša kot tudi mlajša izposojenka pa odražata interni slovenski narečni protetični g- kot fonetični rezultat prvotnega **u-*.

Tako kot zgornji primeri tudi fonemska in pomenska raznolikost narečnih *cajg* ‘groba in trpežna bombažna tkanina, hlačevina’, *cajg* ‘orodje’, *cajg* ‘kvas’,

cajgram ‘omarica v zidu/za orodje’, *cevg* ‘rokodelsko orodje’, *cev* ‘orodje’, *cejok* ‘rokodelsko orodje’ in le pri protestantih potrjenega *berkcevg* ‘orodje’ odražajo nekdanj močan in tudi dolgotrajen vpliv nemščine na slovenščino. Slovenščina je namreč posredna, a bogata zakladnica podatkov tudi o posameznih razvojnih stopnjah nemškega besedja od starovisokonemškega časa do današnjih dni. Seveda le, če se pri analizah ne zadovoljimo s popreproščenimi etiketiranjem, ki se odražajo v izjavah, da je npr. slovensko *žnidar* izposojeno iz nemškega *Schneider*. Vse izposojenke *cajg*, *cajgram*, *cevg*, *cev*, *cejok* in *berkcevg* družijo, da odražajo nemško besedno družino z osrednjim členom, ki se v sodobni nemščini glasi *Zeug* in ima status večpomenske besede, saj lahko pomeni ‘reč, stvar’, ‘sukno, blago’, ‘vojaška oprema, orožje’, ‘krama, šara, ropotija’ itd. Srednjevisokonemška fonetična ustreznica sodobnega *Zeug* se je glasila *ziug* in je že bila večpomenska, saj je lahko označevala blago, material in orodje, napravo. V srednji visoki nemščini se je diftong *iu* razvil v *eu* in iz te fonetične stopnje izvirajo slovenske izposojenke z zaporedjem *-ev-*, tiste z zaporedjem *-aj-* pa so mlajše, pozno srednjevisokonemške ali že novovisokonemško narečne. Vmesno fonetično razvojno stopnjo, ko se je iz *iu* razviti diftong *eu* zaokrožil v *eü* [ej], odraža slovenska izposojenka *cejok* s sekundarnim slovenskim narečnim vnosom ojevskega samoglasnika polglasniškega izvora.

Knjižna beseda *angel* je kulturna izposojenka, ki se je po Evropi razširila iz latinskega krščanskega termina *angelus* ‘angel’, izposojenega iz gr. ἄγγελος ‘božji sel, posrednik med bogovi in ljudmi’, v slovenščino zahodnega območja pa so bili sinonimi *anjel*, *anjul*, *anžel* in *anžul* izposojeni iz različnih fonetičnih in tudi morfoloških variant sosednjih romanskih jezikov, iz furlanščine in italijanščine, pa tudi že iz starejše romanske razvojne stopnje **a:n'elū*.

Samostalnika *tonera* in *tunara*, ki označujeta čoln za lovljenje tunov, sta bila vzporedno izposojena iz dveh različnih italijanskih beneških predlog.

Beseda *merkucin* ‘škrat, gozdni hudič’, ki so jo v svojih slovarjih zabeležili Pleteršnik, Janežič, Murko in Pohlin, ni bila potrjena v nobenem od slovenskih narečij, v slovenščino pa je bila kot samostalnik ženskega spola **merkovcin* izposojena iz srednjevisokonemško bavarskega odraza za (*wilde*) *merekatzin* kot feminativa na *-in* k zloženki *merkatze* ‘opica’, kar ustreza novovisokonemškemu *Meerkatze* in po Grimmovem slovarju pomeni tudi ‘pravljica žival, pošast’. Nemška izposojenka je tudi *flank* ‘kos’ v besedni zvezi *flank mesa*.

V centru Ljubljane je Igriška ulica, njeno ime pa ni v nobeni zvezi s tem, da na tem območju stoji stavba Slovenskega narodnega gledališča Drama, ampak je prevod nemškega uličnega poimenovanja *Palhausgasse*, za kar so Slovenci uporabljali varianti *Za balovžem* in *Za polovžem*, ker je tu nekoč bilo stanovsko igrišče, kjer se je plemstvo zabavalo z žoganjem in imelo tudi druge zabavne prireditve. Medtem ko so *balovž* (potrjeno v uličnem poimenovanju *Za balovžem*), *polovs* (Pohlin) in *polovž* (Pohlin) nemške izposojenke, je Pleteršnikov sinonim *žogalnica* (v Cigaletovem slovarju predstavljen še kot *žogavnica*) kalk nemške

zloženke *Ballhaus* s prvim členom *Ball* 'žoga', ki je bila narejena na podlagi it. *Sala della Balla*.

2 GESELSKI ČLANKI

adraš

ESSJ *adráš*

adráš m 'hrast z zimzelenimi listi, črnika' (bot. – SSKJ), *adráš* 'Stecheiche (quercus ilex)' (Pleteršnik po Medvedovem rkp. slovarju rastlinskih imen iz leta 1857), *adraš* 'Quercus ilex' (Šulek 1879 po Breckerfeldovem in Freyerjevem rkp. gradivu), *adraš* 'wilde Eiche' (Janežič 1851).

⊕ 18. st.: *adrash* 'wilde Eiche; ilex, robur' (Pohlin), *adrašh* 'wilde Eiche' (Gutsman); 19. st.: *adr-afh* 'wilde Eiche' (Jarnik 1832: 157), *adrásh* 'wilde Eiche' (Murko 1833¹), *adrašh* 'Quercus ilex, črničevje' (Freyer 1836 – Praprotnik, *Scopolia* 61, 2007, 16).

Isln. *adráš* m 'Quercus ilex'.

⊕ Bezlaj ESSJ PZ 1963: 7; isti ESSJ: I, 2 je ftn prek disimilacije *r* : *r* → \emptyset : *r* izvajal iz prvotnega **ardraš*, tvorjenke na *-aš* iz slov. adj. **r̥dr̥b* 'rdeč', ki se pri nas potrjuje v tpn *Árdro*, g *-ega* 'naselje pri Raki v o. Krško', 'naselje pod Velikim Trnom v o. Krško', hdn *Ardra* 'pritok Račne, severozahodno od Rake', s čimer naj bi bila črnika podobno kot lat. *rōbur* 'hrastovina' < **(H₁)reud^h-os* 'rdečost' (de Vaan 2008: 525) poimenovana kot **'rdeči* (hrast)' po barvi hrastove sredice (sprejema Furlan, *Annales* 18/1, 2008, 112; ista 2013: 86); toda Grošelj, *Linguistica* XIII, 1973, 210 o razlagi po nepotrebnem dvomi zaradi suf *-aš*, ki ga po Bajcu 1950: 112 zmotno prepozna kot le madžarskega izvora in zato arealno omejenega, čeprav so izpridevniški substantivi na *-aš* (< **-ašb*) tipa sln. *bogatáš* ← adj. *bogát* slov. izvora, prim. SP: 1, 77.

► rder

alftra

ESSJ \emptyset

⊕ 16. st. *alffira* 'Halffter, capistrum' (Megiser 1592) = 'uzda'; 17. st.: *ena alfira* 'capistrum, ušda' in k temu denom *alftrati* 'capistrare, ušdati' (Kastelec-Vorenc), *autra* 'cauezza' (Alasia 1607) = 'uzda'; toda primor. goriš. kraš. *yáwtra* 'Halfter' (Štrekelj 1887: 428) = 'uzda' s sln. dial. protetičnim vzglasnim γ - (verjetno prek **u-*) in asimilacijo *-uft-* → *-ut-*.

Isln. dial. **'a:lft̥* f 'uzda';

kasneje **a:lft̥ra* f 'isto' z uvrstitvijo v sln. ajevsko deklinacijo zaradi slovničnega spola n. predloge.

⇔ srvn. *halfter* f 'uzda' (Lexer; Striedter-Temps 1963: 126), stvn. *alftra* 'isto' < zgerm. **halftrōn* f.

⊕ Zgerm. **halftrōn* odraža ide. nomen instrumenti na **-tro-*, a korenska predloga ni jasna (Kluge²³: 350; Pfeifer⁵: 499).

ⓈBD

Srvn. *halfter* 'uzda' (< stvn. *halftra* 'isto' < zgerm. nomen instrumenti **halftrōn*)

⇒ sln. *alftra* 'uzda';

→ sln. *gavtra* 'uzda';

> kor. n. *halfter* 'hlačna naramnica'

⇒ sln. *avtra* 'naramnica';

→ sln. *galtra* 'naramnica'.

⇒ avtra

angel

ESSJ 0

áγγελ m 'angelus' (SSKJ; Pleteršnik); v narečjih: primor. istr. '*angel* 'angel' (Jakomin 1995), rovt. črnovr. *âjnyľ*, g -*na* 'isto' (Tominec 1964) < **ân'yl*, dol. *á:nyel* (Smole Diss. 1994: 185), štaj. zgsav. *â:nyel*, g -*gela* (Weiss 1998), panon. pkm. *àngeu*, g -*gela* (Novak 1996: 17) itd.

Ⓣ Strukturna tvorjenka na -*ec* (< *-*ecb*) v kor. obir. *há:jhəlc* (< **g-an'gəlc* s protetičnim *g-*), *á:nhelc* 'angel' (Karničar 1990: 117), štaj. zgsav. *â:nyelc* (Weiss 1998), v 18. st. *angelz* 'Engel' (Gutsman); iz tega dem na -*ič* (< *-*it'č*) v primor. istr. '*angelčič* 'angelček' (Jakomin 1995) in dem na -*ek* (< *-*ekč*) v rovt. črnovr. *âjnyľčk* (Tominec 1964), gor. *á:nyelčək* (Škofic Diss. 1996: 274), štaj. zgsav. *â:nyelčək* (Weiss 1998).

Ⓟ 16. st.: *angel* 'Engel' (Megiser 1592); 17. st.: *angel* 'angelo, agneu' (Alasia 1607), *angel* 'angelus' (Kastelec-Vorenc); 18. st.: *angel* 'Engel' (Pohlin), *angel* 'Engel' (Gutsman).

Isln. *áγγελ* m 'angelus';

evropska kulturna izposojenka iz lat. krščanskega termina *angelus* 'angel', ki je bil izposojen iz gr. ἄγγελος m 'božji sel, posrednik med bogovi in ljudmi' z denom ἀγγέλλω 'prenesti sporočilo' < *-*λ-je/o-*.

Ⓢ Brez jasne etimologije (Beekes 2010: 1, 9).

ⓈBD

Lat. *angelus* 'angel' (⇒ gr. ἄγγελος 'božji sel, posrednik med bogovi in ljudmi')

⇒ sln. *angel* 'angelus';

> rom. **a:n'elū*

⇒ sln. *anjel* 'angel';

→ furl. *agnul*

⇒ sln. *anjul* 'angel';

> it. *angelo*

⇒ sln. *anžel* 'angel';

→ furl. *anzul*

⇒ sln. *anžul* 'angel'.

⇒ anjel ⇒ anjul ⇒ anžel ⇒ anžul

anjel

ESSJ 0

ánjel (*kuštódi*) m 'angel (varuh)' (primor. ter. – Merkù GSTN).

Ⓣ Strukturna tvorjenka na -*ec* (< *-*ecb*) v primor. notr. *áoȳc* 'angel' (Šturm, ČJKZ VI, 1927, 68; Rigler 1963: 148 op. 10) z -*eȳc* → -*oȳc*, v 18. st. *anjauz* 'Engel, angel, angelz' (Gutsman), rovt. cerklj. *'a:jneȳc* 'angel' (Kenda-Jež Diss. 2002: *3) in od tod dem *'a:jneȳčk* (Kenda-Jež o.c.).

⊕ 17. st.: *agneu* ‘angel’ (Alasia 1607) /anjeu/.

Isln. dial. **a:n’el* m ‘angel’ (zahodno).

- ⇔ rom. **a:n’elū* m ‘angel’; ker se varianta z **n*‘ pojavlja tudi v narečjih brez sekundarne palatalizacije velarov (npr. tersko narečje), je bilo izhodno sln. **a:n’el* ‘angel’ verjetno izposojeno iz rom. palatalizirane stopnje **a:n’elū* iz lat. *angelus* m ‘angel’; fonetična stopnja z *n*‘ se ohranja v furl. *agnel* ‘angel’ in *agnul* ‘isto’, kjer je prišlo do zamenjave sufiksa *-el* z *-ul* šele po izvršeni palatalizaciji *ge* > *je* (Šturm, ČJKZ VI, 1927, 68). Iz iste rom. fonetične predloge je bilo izposojeno tudi p. *aniol* ‘angel’, stč. *anjel* ‘isto’. Drugače Ramovš 1935: 235, ki za sln. predpostavlja rom. palatalizirano stopnjo **and’elu*, ki pa je možna le za hrv. *ânđeo* (Skok: I, 42s.).

► **angel**

anjul

ESSJ 0

ánul m ‘angel’ (primor. rez. – Baudouin 1894: 85), nad. *ànjul* (*vàruh*) ‘angel (varuh)’ (Rigoni-Salvino 1999: 22).

⊕ Strukturna tvorjenka na *-ec* (< **-bcb*) v primor. ter. *ańuwăc* m ‘angel’ (Spinozzi Monai 2009: 265), nad. *ànjulac* ‘isto’ (Rigoni-Salvino 1999: 22).

Isln. dial. **an’ul* m ‘angel’ (zahodno).

- ⇔ furl. *agnul* ‘angel’, kar je nastalo z zamenjavo sufiksa *-el* z *-ul* iz prvotnega furl. **agnel* z že palataliziranim refleksom *ge* > *je* (Šturm, ČJKZ VI, 1927, 68).

► **angel**

anžel

ESSJ 0

ândžel m ‘angel’ (primor. nad. (Dreka/Drenchia) – Rigoni-Salvino 1999), *àngel* ‘isto’ (Špehonja 2003).

Isln. dial. **andžel* m ‘angel’ (nad.).

- ⇔ it. *angelo* ‘angel’ < lat. *angelus* ‘isto’.

► **angel**

anžul

ESSJ 0

àngjul m ‘angel’ (primor. nad. – Špehonja 2003).

Isln. dial. **andžul* m ‘angel’ (nad.).

- ⇔ furl. *anzul* m ‘angel’ (NP), kar je verjetno nastalo po kontaminaciji furl. *agnul* ‘angel’ in it. *angelo* ‘isto’.

► **angel**

avtra

ESSJ 0

a:utra f ‘naramnica’ (štaj. zgsav. – Weiss 1998), s protetičnim *g-* (verjetno prek **u-*) kor. rož. *hávtre* f pl ‘hlačne naramnice’ (Šašel 1957), gor. *gà:utra* ‘naramnica’ (Škofic Diss. 1996: 293), primor. obsoš. bovš. *gáltra*, navadno

f pl *galtre* ‘hlačne naramnice’ (Pleteršnik) in *γà:uſtre* f pl ‘isto’ (Ivančič Kutin 2007) z ohranjenim prvotnim konzonantnim zaporedjem *-uſt-*.

Ⓣ Sem štaj. zgsav. *‘a:uſtr̥anca* ‘naramnica’ (Weiss 1998) in primor. obsoš. bovš. *γà:uſtrinca* f ‘naramnica pri hlačah’ (Ivančič Kutin 2007), oboje s suf *-ica* substantivizirano iz adj **(g)auſtrna* + subst f.

Isln. dial. **‘a:lft̥r* f ‘hlačna naramnica’;

kasneje **‘a:lft̥ra* f ‘isto’ z uvrstitvijo v sln. ajevsko deklinacijo zaradi slovničnega spola n. predloge in skoraj povsod poenostavitev konzonantne skupine *-uſt-* → *-uſt-*.

⇨ kor. n. *halfter* ‘hlačna naramnica’ (Pleteršnik), štaj. n. *Halfter* ‘isto’ (Striedter-Temps 1963: 126).

ⓔ N. dial. *Halfter* ‘hlačna naramnica’ odraža isto nemško besedo kot srvn. *halfter* f ‘uzda’, stvn. *halftra* ‘isto’, kar kaže na pomenski razvoj ‘uzda’ → ‘hlačna naramnica’, ki se potrjuje tudi v nvn. *Brit(t)el* ‘uzda’, stvn. *brittil* ‘isto’, toda sor. n. *prikkl̥n* ‘hlačne naramnice’, od koder je bilo iz stvn. predloge izposojeno it. *bretella* ‘naramnica’.

► **alftra**

balovž → polovž

ESSJ 0

berkcevg → cev̥g

ESSJ 0

breza²

ESSJ *br̥eza* II, s.v. *vřb*

br̥eza f ‘lisasta, marogasta krava’: *pase brezo in mavro* (redko – SSKJ z opuščnim tonemskim razlikovanjem v razmerju do *br̥eza* ‘Betula’), *breza* ‘weißgestreifte (Kuh)’ (Cigale 1860 s.v. *Kuh*); v narečjih: rovt. cerklj. *b’ri:za* ‘krava’ (Kenda-Jež Diss. 2002: *21).

Ⓢ Ničto onimizirano v *br̥eza* f ‘ime beloprogaste krave ali koze’ (Pleteršnik), primor. nad. *Bri:eza* ‘ime krave’ (Jevšček – Šekli 2008: 201), jnotr. *br̥eiza* ‘kravje ime’ (Vrbovo – Rigler 1963: 30), rovt. tolm. *b’ri:za* ‘ime belo lisaste krave’ (Čujec Stres 2007), *br̥eza* ‘ime govedu’ (Erjavec, LMS 1875, 225), črnovr. *br̥eza* ‘kravje ime’ (Tominec 1964).

Psln. **br̥ežā* f ‘belolisasta (krava)’ < **br̥ežāja* (*kr̥āja*);

< **psl.** dial. **b̥r̥zāja* (*k̥ōr̥ja*) ‘belolisasta (krava)’ (Ramovš, *Slavia* 6, 1927/28, 779; Bezljaj ESSJ: I, 43).

ⓔ Sln. kravje ime je izvorno substantivizirana določna oblika psl. adj **b̥r̥z̥* ‘takšen kot breza, tj. z belimi lisami, belolisast ipd.’, prim. mak. *brez* adj ‘belolisast’, dial. *breza krava* ‘lisasta krava’ (Peev), blg. ornit *br̥jāzo kokóšče* ‘Rallus’ (Gerov; BER: I, 85), str. tpn *Berezyj* (Sreznevskij); adj je bil tvorjen iz psl. ft̥n **b̥r̥za/b̥r̥z̥* ‘Betula’ (Furlan, SR 56/2, 2008, 9ss.) po vzorcu tipa **g̊l̊b̊b̊* → adj **g̊l̊b̊b̊*, prim. r. *golubój* ‘nebesno moder’, ukr. *holubýj* ‘moder’ (Miklošič 1875: 51; ÈSSJa: 6, 217; Derksen 2008: 175).

Prim. še sorodna imena v hrv. čak. *brīza* f 'črna ovca z belo liso na nosu' (ČDL: III, 527), blg. *Brèza* 'ime belolisasti bivolici' (BER: I, 85), p. dial. *Brzeza* 'ime kravi' (SP: 1, 210), r. pskov. *Bereza* 'ime kravi' (Anikin: 3, 119), ki jasnih znakov o enakem besedotvorju kot v sln. dial. *brêza* nimajo in so zato lahko ali substantivizirani adj v nedoločni obliki ali pa so nastali kar po metafori iz ftn **bërza* 'Betula'. Zaradi znakov, ki kažejo, da je adj, ki se ohranja v sln. *brêza*, tako kot ftn **bërza* spadal v ap A, ni verjetno, da bi adj v slov. jeziki predstavljal arhaizem in bil besedotvorni predhodnik slov., balt. in germ. polnostopenjskih fitonimov (Furlan, SR 56/2, 2008, 9ss.).

► **breza**¹

cajg¹

ESSJ s.v. *ceřv*

câjg m, g -a 'groba in trpežna bombažna tkanina, hlačevina' (nižje pog. – SSKJ); v narečjih: kor. *c'ajχ/càjχ* m 'vrsta tkanine; tanka tkanina slabše kvalitete' (TSVK) s -χ < *-k < -g, primor. obsoš. bovš. *cà:jh* m, g -a 'vrsta trpežne tkanine' (Ivančič Kutin 2007), rovt. tolm. *'ca:jχ*, g -a 'hlačevina' (Čujec Stres 2010), cerklj. *'ca:jx*, g -a 'isto' (Kenda-Jež Diss. 2002: *27), *cajh* 'vrsta blaga za obleke' (Razpet 2006), polj. *cájh* 'groba tkanina' (Škrlep 1999), dol. kost. *'ca:ix* 'hlačevina, groba in trpežna bombažna tkanina' (Gregorič 2014), štaj. zgsav. *'ca:jk*, g -ga 'hlačevina' (Zadrečka dolina – Weiss 1998), panon. pkm. *cáig* 'groba tkanina, hlačevina' (Novak 1996), prleš. *'ca:ik* 'vrsta cenene tkanine' (Rajh 2010).

⊕ Adj *câjgast*, f -a 'tak, ki je narejen iz cajga', npr. *cajgast suknjič, tanko cajgasto krilo* (nižje pog. – SSKJ), rovt. tolm. *'ca:jχast* 'isto', cerklj. *'ca:jxast* (Kenda-Jež Diss. 2002: *27), štaj. zgsav. *'ca:jgast* (Zadrečka dolina – Weiss 1998); panon. pkm. *cájgnati*, f -a 'cajgast' (Novak 1996); rovt. cerklj. *cajhajne* 'vrsta hlačevine' (Razpet 2006), *'ca:jxajna* 'hlačevina' (Kenda-Jež Diss. 2002: *27), prvotno kol (o cerklj. kol na -ajne < -anje Furlan, JZ 16/2, 2010, 35ss.).

Isln. *'ca:jg* m 'vrsta trpežne, a cenene tkanine, ki se je predvsem uporabljala za izdelovanje hlač'.

- ⇨ bav. n. dial. refleksa **zaig* za nvn. *Zeug* 'blago', srvn. *ziug* 'blago, material' (Lexer); bav. refleks *ai* se je iz srvn. *iu* razvil iz fonetične predstopnje *aü* < *äü* < *eü* < *û* (Striedter-Temps 1963: 100, 18s.) oziroma verjetno bolje *iu* > *eu* > *eü* > *aü* > *ai*. V isto plast izposojenk kot *câjg* spadata npr. *tâjč* 'zlodej' ← **Nemec* (: nvn. *Deutsch*), *lajhter* 'svečnik, kandelaber' (: nvn. *Leuchter*).

⊕ Pomenski razvoj iz generičnega 'stvar, reč, material' v nvn. *Zeug* < pgerm. **tewgá-* 'navlečeno; uporabna stvar' ← **tewha-* 'vleči' (Pfeifer⁵: 1605) v označevanje po kvaliteti slabše tkanine (Grimm s.v. *Zeug*) se je realiziral v okviru tekstilne terminologije.

ⓈBD

Srvn. *ziug* ‘blago, material’, ‘orodje, naprava’ (< pgerm. **tewga-* ‘navlečeno; uporabna stvar’)

→ srvn. *wërc-ziug* > **wërc-zeug*

→ srvn. *zeug* ‘orodje, naprava’

> srvn. **zeüg* ‘orodje, naprava’

> bav. n. **zaig* ‘blago, material’

> bav. n. **zaig* ‘orodje, naprava’

→ bav. n. **zaig-ram* *‘prostor za orodje’

> bav. n. *(*teic-*)*zaig* *‘sredstvo za testo’ (?)

⇒ *cevg* ⇒ *cajg*² ⇒ *cajg*³ ⇒ *cajgram*

⇒ sln. *berkcevg* ‘orodje, naprava’;

⇒ sln. *cevg* ‘rokodelsko ...’;

→ sln. *cev* ‘orodje’;

⇒ sln. **cejg*

→ sln. *cejok* ‘rokodelsko ...’;

⇒ sln. *cajg*¹ ‘groba in trpežna ...’;

⇒ sln. *cajg*² ‘orodje’;

⇒ sln. *cajgram* ‘omarica ...’;

⇒ sln. *cajg*³ ‘kvas’.

cajg²

ESSJ 0

cájg m ‘orodje’ (rov. polj. – Škrlep 1999), toda štaj. zgsav. '*ca:jk*, g -ga ‘konjska oprema’ (redko in starinsko), ‘orožje’ (starinsko) (Zadrečka dolina – oboje Weiss 1998).

Isln. dial. *'*ca:yg* m ‘orodje’, ‘orožje’, ‘konjska oprema’ (rov., štaj.).

- ⇔ bav. n. dial. refleksa **zaig* za nvn. *Zeug*, srvn. *ziug*, stvn. *ziug*; čeprav je pomen ‘orodje, naprava’ potrjen že v srvn. *ziug* (Lexer), prav tako tudi ‘orožje’ (Lexer), sln. izposojenka v pomenu ‘konjska oprema’ nakazuje, da je bil tudi ta pomen že bav. n., čeprav ga dostopni n. viri ne potrjujejo, nastal pa je lahko po krnitvi kompoz tipa nvn. *Pferdezeug* ‘konjska oprema’ (Grimm). Na izposojajo iz iste bav. n. predloge kaže hrv. kajk. *c'ajk*, g *c'ajga* ‘rudarski kramp’ (Blažeka – Rob 2014), tj. ‘rudarsko orodje’.

► **cajg¹** ⇒ *cajgram*

cajg³

ESSJ 0

cájg m ‘kvas’ (panon. pkm. – Bajzek Lukač 2009).

Isln. dial. *'*ca:yg* m ‘kvas’ (pkm.).

- ⇔ bav. n. dial. **zaig* ‘kvas’ (?).

Ⓢ Osamljeno, a verjetno po izvoru identično s sln. *cájg* m ‘groba in trpežna bombažna tkanina, hlačevina’ (► *cajg*¹) in *cájg* ‘orodje’ (► *cajg*²). Na nastanek pomena ‘kvas’, tj. *‘stvar, reč, sredstvo za vzhajanje testa’ v bav. n. dial. refleksu **zaig* za nvn. *Zeug* oz. srvn. *ziug* je lahko vplival nek kompoz, morda **Teig-zeug*, ki pa ga dostopni n. viri ne potrjujejo.

Na izposojajo iz iste bav. n. dial. predloge kaže hrv. gradišč. *caj(g)* ‘kvas’ (GrH 1991).

► **cajg¹**

cajgram

ESSJ 0

cájgram m ‘omarica v zidu’ (rov. polj. – Škrlep 1999), štaj. zgsav. *ˈca:jkʳá:m* ‘omarica za orodje’ (Zadrečka dolina – Weiss 1998 z oznako, da je to zastarel lesarski termin).

Isln. dial. **ca:jgʳa:m* ‘omarica za shranjevanje orodja’ (rov., štaj.).

- ⇨ bav. n. dial. refleksa **zaig-ram*, ki bi ustrezal nvn. kompoz **Zeug-raum*, srvn. **ziug-rúm*, torej ‘prostor za orodje/shranjevanje orodja’; k fonetičnemu razvoju bav. *ai* za nvn. *Zeug* ‘blago’, srvn. *ziug* ‘blago, material’ (Lexer) prim. Striedter-Temps 1963: 23; bav. refleks *a* se je iz srvn. *û* razvil iz fonetične predstopnje *au* < *ou* (Striedter-Temps 1963: 17s.).

⊕ Kompozita, ki ga narekuje fonetična podoba sln. dial. gradiva, nemški slovarji ne potrjujejo, a je precej verjetno, da je pomenska specializacija na označevanje omare in ne prostora za shranjevanje orodja internoslovenska. Podobno pomensko motiviran kot predpostavljeni n. kompoz je nvn. *Zeughaus* ‘orožarna’, v katerem *Zeug* označuje orožje.

Iz iste bav. n. predloge je bilo izposojeno slš. dial. *cajgrám* ‘omarica za manjše orodje (v mizarski terminologiji)’ (Matejčič 1975: 153).

► **cajg¹** ► **cajg²**

cejok → *cevg*ESSJ *ceṽ***cev²** → *cevg*ESSJ *ceṽ***cevg**ESSJ *ceṽ*

cěṽχ m, g *cěṽhà* ‘rokodelsko orodje’ (kor. rož. – Šašel 1957), *cěṽh* ‘orodje’ (Kattnig 2017), z labializiranim *ĕ* pred *u* kor. *cöyh* ‘orodje’ (Kelemina, ČJKZ III, 1921–1922, 37, po Lessiakku); z izpadom izglasnega spirantičnega *-χ* gor. *cěṽ* ‘orodje’ (Pleteršnik), kor. podjun. *cě:w*, g *-a* ‘isto’ (TSVK).

⊕ 16. st.: *zeug* ‘orožje’, po metafori ‘hlapec’ (Dalmatin 1584 – Gradivo SKJS); 17. st.: *zeukantverhu* ‘Instrument, Werckzeug’ (Megiser 1603), tj. **cevg k antverhu* ‘orodje za obrt/rokodelstvo’; 18. st.: *delni zeuh* ‘Werkzeug, orudje, brandufs, orodje’ (Gutsmann) z adj *delni* ‘delovni’ iz *dělo* ‘labor’, ki nadomešča prvi člen n. kompoz *Werk-*.

Isln. dial. *cěṽg* m ‘orodje’.

- ⇨ srvn. *zeug* ‘rokodelsko orodje; naprava’ poleg *ziug* ‘isto’ (Lexer), kar je identično z nvn. *Zeug* ‘stvar, reč; blago; vojaška oprema, orožje’.

⊕ Na nastanek pomena ‘rokodelsko orodje; naprava’ v simpleksu je verjetno vplival srvn. kompoz *wěrc-ziug* ‘orodje’, nvn. *Werkzeug* ‘isto’, dobesedno ‘stvari za delo’. Le v 16. in 17. st. potrjeno *berkzeug* ‘Werkzeug, inftrumenta’ (Megiser 1592; 1603) /*berkcevg*/, pri Trubarju 1557 *berzeug* ‘orodje, naprava’ z izpadlim *-k-*, je bilo izposojeno iz srvn. ali nvn. bav. *werkzeug* (Jazbec 2007: 30). Štaj. *cějok* ‘rokodelsko orodje’ (Miklavž na

Dravskem polju – Kelemina, ČJKZ III, 1921–1922, 37, po Lessiaku) z zaporedjem *êj* kaže na izposojenko **cêjg* iz preglašene srvn. oblike **zeüig* kot fonetičnega razvoja iz srvn. *zeug* < *ziug* (Kelemina, ČJKZ III, 1921–1922, 37 po Lessiaku; Striedter-Temps 1963: 100, 18s.; Bezljaj ESSJ: I, 63), pri čemer je *o* internoslovenskega anaptiktičnega izvora.

Iz iste srvn. fonetične stopnje, a v drugačnem pomenu je bilo izposojeno hrv. kajk. *cêjk* m, g *c'ejga* 'vrsta preproste tkanine' (Lipljin 2002).

► **cajg¹**

flank¹

ESSJ 0

flânk m, g -a 'kos', npr. *flank mesa* (Pleteršnik po Zalokarjevem rkp. slovarju).

⊕ Rovt. cerklj. *flajnkajne* 'meso z odvečno maščobo', *Uakúl ga j teu p̄rnest, predât mu j mislu samu flajnkajne* (Razpet 2006) 'Hotel ga je prinesiti okoli, prodati mu je nameraval le meso z odvečno maščobo' ← *'kosi mesa' (o cerklj. kol na -*ajne* < -*anje* Furlan, JZ 16/2, 2010, 35ss.).

Isln. dial. *flânk* m 'kos'.

⇐ avstr. kor. *flânke* 'velik kos' (Striedter-Temps 1963: 120).

⊕ Nejasno.

Beseda verjetno ni v neposredni povezanosti s sln. dial. *flânk* 'vagabund', kot predpostavljata Striedter-Temps 1963: 120.

galtra → avtra

ESSJ 0

gavtra → alftra

ESSJ 0

lama

ESSJ lama, s.v. lomíti

⊕ 18. st.: *lama* 'Der Teich; Piščina' (Pohlin z oznako, da je to stara beseda); 19. st.: *lama* 'der Teich' (Jarnik 1832: 83 z oznako, da je beseda povzeta iz Pohlinovega slovarja, in z uvrstitvijo v besedno družino *lom* 'der Bruch', *lomit* 'brechen').

Isln. dial. *lama* f 'ribnik, bajer'.

⊕ Glede izvora nejasna Pohlinova glosa. Bezljaj ESSJ: II, 122 je sklepal, da je slov. izvora in sorodna z blg. *lam* 'jama, graben, luknja' in nadalje z lit. *lomà* 'vdolbina, jama, luknja, nižji del na njivi', *lōmas* 'isto', let. *lāma* 'nižji del na njivi, kotanja, luža, mlaka', ter nakazal možnost sorodstva s psl. **lomъ*, ki v slov. leksiki označuje močvirnato območje. Drugače Furlan, Annales 18/1, 2008, 115s., ki na podlagi Pohlinove tipično primorske glose, kot je *pandól* 'Das Schlaghölzchē; Cuniculus', prim. primor. '*pandolo* 'igra s kosom lesa' (Sveti Anton – Jakomin 1995), dopušča možnost, da je beseda primorska in mlajšega rom. izvora z izhodiščem v lat. *lāma* 'loka, lokev, luža, kaluža, mlaka, močvirje, barje' < pide. **leH₂-meH₂* k pide. **leH₂*- 'liti, izlirati', prim.

het. *la-a-ah* ‘izlij!’ (Schmitt-Brandt 1967: 65); de Vaan 2008: 324 za lat. *lāma* dopušča možnost, da je sorodna z navedenim balt. in blg. gradivom. Zaradi it. *lama* ‘barje, zamočvirjeno polje’, it. ben. *lama* ‘nižina, neravno kotanjas-to polje’ (Boerio 1867), it. kopr. *lama (de aqua)* ‘mlaka’ (Manzini-Rocchi 1995), furl. *lāme* ‘zamočvirjena vbočena ravnina ali polje, v katerem se nabira voda; umetni kanal za napajanje živine’ (NP) je možno, da je bilo sln. *lama* ‘ribnik’ tako kot hrv. dial. *lama* ‘močvirnat svet, močvirje, vodnat, blaten teren, stoječa voda’ (Istra – Brozović Rončević, FOC 8, 1999, 38) izposojeno iz it. ben. predlog (Furlan, Annales 18/1, 2008, 115s.).

merkucinESSJ s.v. *mérkoca*

merkucín m ‘škrat, Waldteufel’ (Pleteršnik), *mirkucin* ‘Waldteufel’ (Janežič 1851).

⊕ 18. st.: *mirkuzin* m ‘Waldteufel, ægipan’ (Pohlin), *mirkuzin* ‘Waldteufel’ (Gutsman); 19. st.: *mirkuzin* ‘Waldteufel, *shkratez*’ (Murko 1833²).

Isln. dial. **me:rkoucin* f ‘gozdni hudič’;

z nadaljnjim razvojem neakcentuiranega *ou* v *u* in sekundarno maskulinizirano.

⇐ srvn. bav. **merkoutzin* f *‘pravljíčna žival, pošast’, ‘opica’, kar je fem na *-in* k **merkoutze* (⇐ sln. *mérkovca*).

⊕ Štrekelj, JA XII, 1889, 462 navaja le Janežičevo gloslo, ki jo upravičeno povezuje s sln. *mérkovca/mérkoca* ‘opica’ (Pleteršnik), in opozarja na srvn. *wilde merkatzin* (Lexer s.v. *mer-katze*), kar je tako kot nvn. *Kätzin* ‘mačka ženskega spola’ ← *Katze* ‘mačka (generična oznaka ne glede na naravni spol)’ feminativ na *-in* iz srvn. *mer-katze* ‘opica’, nvn. *Meerkatze* ‘isto’ poleg ‘pravljíčna žival, pošast’ (Grimm). Sln. *mérkovca/mérkoca* ‘opica’, kor. *mérquca* ‘isto’ in **me:rkoucin* f ‘gozdni vrag, škrat’ > *merkucin/mirkucin* je bilo sočasno izposojeno iz bav. avstr. predlog z diftongiranim *q* < srvn. *a*, pri čemer je pri prvi izposojenki prevladal pomen ‘opica’, pri drugi pa ‘pravljíčna žival, pošast’, tj. ‘gozdni hudič’. Pleteršnikovo normiranje akc mesta ni upravičeno.

► **merkovca**

parnik¹

ESSJ ∅

pârník m, g *-a* ‘ladja na parni pogon’, *jadrnice in parniki*; *parnik na kole-sa*, ‘velika ladja nasploh’, *parnik odplave iz pristanišča* (SSKJ), *pârník* ‘das Dampfschiff, der Dampfer’ (Pleteršnik), *parnik z močjó 300 konj* (Kmetijske in rokodelske novice 18. 3. 1854, letnik 12, številka 22, stran 88; vir: dLib.si; Koštiál SEB, rkp.).

Isln. *pârník* m ‘ladja na parni pogon’ (19. st.).

⇐^K nvn. *Dampfer* m ‘ladja na parni pogon’ poleg *Dampfschiff* ‘isto’ (Grimm).

⊕ Kalk po nvn. *Dampfer* kot izpeljanki na *-er* iz nvn. *Dampf* ‘para’ je bil tvorjen iz subst *pára* ‘vapor’ in suf *-nik* v funkciji nomena agentis s pomensko

podstavo ‘ladja, ki proizvaja paro’, pri čemer sln. slovnični spol sledi nemškemu. Parniki so bili tehnična inovacija z začetka 19. st., pri njihovi uspešni komercializaciji pa je imel velike zasluge ameriški inženir in inovator Robert Fulton (1765–1815). Poimenovanje za ladjo na parni pogon je najprej nastalo na angleškem govornem območju, kjer se je ob kompoz *steamboat* uporabljala tudi izpeljanka *steamer*, ki je bila predloga za nvn. kalk *Dampfschiff* in *Dampfer* kot tudi za it. *battello a vapore*, kasneje le *vapore*, frc. *bateau à vapeur*, kasneje le *vapeur*.

Kalka v slš. *parnjak* ‘Dampfboot, parni lod’ (Jungmann) in hrv. *parnjača* ‘Dampfschiff’ (Šulek 1860) se v svojih jezikih nista uveljavila.

► **para**¹ ►^{sin} parobrod

parobrod

ESSJ 0

parobrôd m, g -a ‘parnik’ (zastarelo – SSKJ), *parobrôd*, g -*brôda* ‘Dampfschiff’ (Pleteršnik), *parobrod* ‘Dampfschiff, parna ladja’ (Cigale 1860 z oznako, da je beseda nova), *parobrôd* ‘Dampfschiff’ (Janežič 1851).

Isln. *parobrod* m ‘parnik’ (19. st.).

⇐^K *Dampfschiff* ‘ladja na parni pogon’ (← *Dampf* m ‘para’ + *Schiff* n ‘ladja’) poleg *Dampfer* ‘ladja na parni pogon’ (Grimm).

⊕ Neuveljavljeni kalk po nvn. kompoz *Dampfschiff*, ki je bil v slovenščini paralelna s hrv., srb. *pãrobrôd* ‘Dampfschiff’ (Šulek 1860) tvorjen s kompoz iz *pãra* ‘vapor’ (oz. hrv., srb. *pãra* ‘isto’) in sln. *brôd* m ‘ladja’, ki je mlada izposojenka iz hrv., srb. *brôd*, g *brôda* ‘ladja’, torej prvotno ‘parna ladja/ladja na paro’.

► **para**¹ ► **brod**³ ►^{sin} parnik

planšar

ESSJ s.v. *plân*

plânšar m, g -ja ‘kdor pase, oskrbuje v planinah živino, zlasti govejo, in se ukvarja s pridelovanjem mleka’ (SSKJ), *plânšar*, g -ja ‘Senne’ (Pleteršnik z oznako, da je beseda gorenjska), *planšar* ‘Senne’ (Cigale 1860 po Vodnikovem rkp. slovarju), toda *planinšar*, g -ja ‘Alpenhirt’ (Janežič 1851).

⊕ Fem *plânšarica* (SSKJ; Pleteršnik); denom *plânšariti* -*ârim* impf ‘pasi, oskrbovati v planinah živino’ (SSKJ), ‘Senne oder Sennin sein’ (Pleteršnik); nomen loci *plânšarija* ‘(navadno) manjša stavba za bivanje planšarjev in za predelovanje mleka’ (SSKJ).

⊕ 19. st.: *plânšar*, g -*rja* ‘der Alpenhirt’ (Murko 1833¹ s.v. *planina*).

Isln. dial. *plânšar* m ‘kdor pase, oskrbuje v planinah ...’ (gor.) ← pred redukcijo **plâninšč-ar* ← adj **plânin-ski* ← dial. *plânina*.

⊕ Miklošič 1886: 256 je *plânšar* vključil v sln. besedno družino iz *planina* ‘alpenweide’, Bezljaj ESSJ: III, 48 pa rekonstruiral **planiščar*, kar naj bi bil nomen agentis na -ar iz *planišče* ‘odprt, neporaščen prostor, planica’ (povzema Snój 2016: 545); tudi zaradi cirkumfleksiranega *â* v korenem

delu besede pa razlaga ne prepričuje, ugotavlja Furlan 2013: 94 z op. 247 in za izhodišče sln. substantiva prepoznavna dial. naglasno varianta *plânina* (k *planína*), ki se je osamosvojila iz akuzativnih zvez tipa *na plânino* < **nâ planino* < **nâ polniŋo* < **na pôlniŋo*: **plâninščar* > **plânščar* > *plânšar*. K tvorbi subst na *-ar* iz adjektivov prim. sln. *vrtnar*, *gozdnar* (Bajec 1950: 25).

► **planina**

poljana

ESSJ s.v. *pôlje*

poljána f ‘obsežnejši, razmeroma raven svet’ (SSKJ), *poljána* ‘Flachfeld, Flachland’ (Pleteršnik), *poljane* pl ‘Feld, polje’ (Cigale 1860), *poljana* ‘Feldebene, Thalebene’ (Janežič 1851).

Ⓣ Dem *poljánica* (SSKJ); *poljánec/poljânc* m, g *-nca* ‘ravninec, dolinec’ (SSKJ), *poljánec* ‘prebivalec ravnine’, ‘poljedelec’ (Pleteršnik), onimizirano v cgn *Poljanec*, *Poljanc*, *Polanec*, *Polanc* (ZSSP), v 18. st. *pojlanz* ‘um Felde wohnend’ (Pohlin), *polanz* ‘Feldner’ (Gutsman); fem na *-ka poljânka* (Pleteršnik), v 18. st. *pojlanka* (Pohlin).

Ⓜ 18. st.: *pojlane* f ‘flaches Feld’ (Pohlin) < **poljane* f pl; 19. st.: *poljána* ‘Feld, pôlje’ (Murko 18332).

Ⓞ Pogosto ničto onimizirano, prim. tpn *Vélika Pólana* ‘naselje v o. Lendava’ z akc umikom iz sln. dial. novocirkumflektrirane variante **pol’âna* < **pol’ânâ* < psl. **pol’âna*; tpn *Vélike Poljâne* f pl ‘naselje v o. Novo mesto; naselje v o. Ribnica’, tpn *Polána* f ‘naselje v o. Laško’, *Poljána* ‘naselje v o. Ravne na Koroškem’ in številni drugi na slovenskem jezikovnem območju (Bezljaj 1956–1961: II, 108); primor. ter. *dól u Pojâni* (Lsg f), toda Lsg m *tjê na Pojâne* (Spinozzi Monai 2009: 455, 431) in nad. *Pol’â:na* n pl ‘obsežnejši, razmeroma raven svet med zaselkom Golobi in vasjo Livek’, po Šekli 2008: 106 s sekundarnim prehodom f → n.

Isln. **pol’âna* f ‘obsežen raven, neporaščen svet’;

- = stesl. *poljana* ‘campus, vallis’, hrv. *poljâna* ‘poljana’, kajk. *p’olana* ‘neobdelan kos zemljišča’, tpn *P’olana* ‘vas pri Varaždinu’ (Lipljin 2002) < **pol’âna* < **pol’ânâ* (prim. sln. tpn (*Vélika Pólana*), *poljâna* ‘ravno, navadno neobdelano zemljišče’ (Bačka – Sekulić 2005), čak. *pojâna* ‘ravnina; vaški sejemski prostor’ (ČDL), tpn *Poljâna* s sin *Dobropoljâna* ‘vas in pristanišče na otoku Vrgada’ (Jurišić 1973), blg. *poljána* ‘ravnina med gorama, planinama ipd.’ (Gerov), r. *poljána* ‘ravnica, neposejano polje, obdano z gozdom ali čim podobnim; poseka’, ukr. *poljána* ‘travnik, poljana’, p. *polana* ‘neporaščen prostor v gozdu; polje, obdano z gozdom’, dial. ‘gorski pašnik’, č. *polana* ‘travnik v gorah’, slš. *pol’ana* ‘gozdna jasa, travnik v hribu’;

< **psl.** **pol’âna* f *(večja) ravnica (ki jo obkroža gozd) (SP: 1, 132).

Ⓢ Gotovo izpeljanka iz psl. **pðl’e* *‘široka in prostrana neporaščena zemeljska površina’ (Miklošič 1886: 255; Vasmer: III, 322; Borys 2005: 459),

a funkcija sufiksa **-ana* (če je bil sploh ustrezno identificiran) ni jasna (Vaillant: IV, 618; SP: 1, 132), njegova avgmentativna funkcija (Snoj 2009: 318) pa je nedokazana.

Iz slov. jezikov je bilo izposojeno romun. *poia'nă* f 's travo porasla jasa v gozdu' in k temu *a merge, a eși la p.* 'ven iti (da se opravi nujna potreba)' (Tiktin; Miklošič 1886: 1203; Skok: II, 699), kar je prešlo v madž. *pojána* 'planinski travnik, gozdna jasa' (EWU: 1180).

► **polje**

polje

ESSJ *pôlje*

pôlje n, g -a 'obsežnejši, razmeroma raven svet (tudi za gojenje kulturnih ali krmnih rastlin)', stilistično *poljê* (SSKJ), kar je glede akc mesta pričakovani refleks iz psl. **pǫl'e*, akc varianta *pôlje* pa je bila tako kot še npr. *jêzero, môrje* po analogiji uvedena iz predložnih zvez z akc umikom **nâ pol'e* > sln. *na pôlje*; *pôlje* n 'das Feld', *poljê* 'isto', *rodovitno polje, žitno polje* (Pleteršnik), *polje* 'Feld; Gefilde' (Janežič 1851); v narečjih: po SLA se v narečjih večinsko potrjuje refleks *pôlje*, v gorenjski in dolenski skupini pa je sporadično potrjen tudi refleks *poljê* (Tunjice, Srednje Jarše, Črna pri Kamniku; Vavta vas, Mirna, Šentrupert, Vnanje Gorice – SLA).

Ⓣ Dem *pôljce* (SSKJ; Pleteršnik), *poljče* (Cigale 1860 s.v. *Feld*); avgm na -ina *poljina* 'večje zaokroženo zemljišče z isto poljedelsko rastlino' (agr. – SSKJ), *poljina* 'eine Reihe neben einander liegender Acker' (Pleteršnik); nomen agentis na -ak *polják* 'poljski čuvaj' (bkr. – SSKJ), 'Feldhüter' (Pleteršnik; Janežič 1851), 'Feldhirte, *poljski čuvaj*' (Cigale 1860), dol. kost. *ǫp'la:k*, g *ǫp'la:ka* 'poljski čuvaj', h. i. *ǫp'lakac*, g -a, h. i. *ǫp'la:kové* m pl (Gregorič 2014), subst je bil onimiziran v cgn *Poljak, Polak* (ZSSP), in nomen agentis na -ar *poljár* m, g -ja 'poljski čuvaj' (Pleteršnik po Cafu), onimiziran v cgn *Polar* (ZSSP); adj *pôljski*, f -a, v 18. st. *pojlske* 'zum Feld gehörig, agrarius, agrestis' (Pohlin) in od tod *pôljščina* f 'rastlina, ki se goji na polju; poljski pridelek', tudi *póljščina* f 'isto'; kompoz *poljedêlec* m, g -lca 'kdor goji poljske rastline, poljščine' in od tod adj *poljedêlski, poljedêlstvo* n 'gojenje poljščin' (SSKJ; Pleteršnik).

Ⓢ 16. st.: *pule, poille* 'campus' (Megiser 1592), *polei* (Trubar 1567) < **pol'ě* (Rigler 1968: 66), toda *Ta široka Polleffa so polna Ouaz* (Trubar 1567), ki kaže na sekundarno sigmatsko osnovo, verjetno v okviru akc variante *poljê* (Ramovš 1971: 292; isti 1952: 77); 17. st.: *pule* 'campus' (Kastelec-Vorenc), *polei* 'pianura' (Alasia 1607) = 'ravnina' < Lsg **pol'ě* (Furlan, MegPlet 2008: 159 op. 42); 18. st.: *pojle* 'Feld, ager, campus' (Pohlin), *pole* 'Feld, Acker, Flur' (Gutsman); 19. st.: *pólje* 'Feld, *pojána*' (Murko 1833²).

Ⓞ Subst je tako kot drugod po slov. etničnem ozemlju frekventna toponimska osnova (Bezljaj 2003: 200, 214; Snoj 2009: 319).

Psln. **pol'ě* n 'ager' (splošno);

- = stcsl. *polje* ‘ager’, hrv., srb. *pòlje* ‘isto’, mak. *pole*, blg. *polé*, r. *póle*, ukr. *póle*, br. *póle*, p. *pole*, č. *pole*, slš. *pole*, gl. *polo*, dl. *pólo*;
 < psl. **pòl'e* n ‘široka in prostrana neporaščena zemeljska površina’ ap C;
 ◆ ← **pide**. **pólH₂-i-* n ‘širina, širjava’.
 © Enako kot psl. **dêruo* n ‘arbor’ in psl. **mòr'e* n ‘lucus, palus; mare’ v tematsko deklinacijo prestrukturirani pide. samostalniki akrostatičnega tipa **pólH₂-i-* n ‘širina, širjava’, ki mu formalno najbolj ustreza het. *palhi-* adj ‘širok’ (Pokorny: 805s.; Schmitt-Brandt 1967: 71; Furlan, 30. SSJLK, 1994: 11; Snoj v Bezljaj ESSJ: III, 81s.; ESJS: 678) < **płH₂-i-* adj ‘širok’ (Sturtevant 1933: 106; Oettinger 1979: 550). Pide. subst **pólH₂-i-* n ‘širina’ in adj **płH₂-i-* ‘širok’ odražata prajezično besedotvorno razmerje med akrostatično deklinacijo substantiva in proterokinetično adjektiva (Furlan, *Linguistica* 51, 2011, 291ss.) tipa sti. *vásu-* n ‘dobro’: *vásu-* adj ‘dober’ (Watkins, FS Kronsasser 1982: 250s.). Izhodno **pélH₂-i-/pólH₂-i-* n ‘širina, širjava’ (→ **pólH₂-i-/płH₂-éi-* adj ‘širok’) je nomen abstraktum korena **pelH₂-/pleH₂-* ‘širok in raven; širiti; teptati, ravnati’, ki se ohranja tudi v n. *Feld* n ‘polje, območje’, stvn. *feld* ‘polje, ravnina’ < zgerm. **felBa-* n < pide. **pélH₂-to-m*, arm. *hol* ‘zemlja, dežela, tla’ < pide. **polH₂-o-s*, psl. **pólmb* adj ‘raven, odprt, neporasel’ (Pokorny: 805s.; Olsen 1999: 53, 781). Razlaga, ki psl. **pòl'e* korensko povezuje s psl. **poléti* ‘goreti’ (Terras, ZSIPh XIX, 1947, 120s.) ali z ide. **pel-* ‘siv, svetel’ (Trubačev, ZSI III, 1958, 677), je zaradi slabšega formalnega ujemanja manj verjetna.

©BD

Psl. **pòl'e* n ‘široka in prostrana neporaščena zemeljska površina’ (← pide. **pólH₂-i-* n ‘širina, širjava’) > sln. *polje* ‘obsežnejši ...’;
 → psl. **pol'ána* f ‘(večja) ravnica (ki jo obkroža gozd)’ > sln. *poljana* ‘obsežnejši ...’.
 ⇒ poljana

polovs → polovž

ESSJ 0

polovž

ESSJ 0

© 18. st.: *polóvsh* (Pohlin 1792) /*polovš*/, toda *polovs* m, g *-fa* ‘Das Ballhaus; Sphaeristerium’ (Pohlin) /*polovs*, *-za*/, kar je verjetno napačen zapis za ustreznega v Pohlin 1792, ki odraža izgubo zvena v izglasju za prvotno **polovž*, g **-a*, prim. pri Pohlinu z enakim drugim členom kompoz in z enakim izglasjem *-ovž* v *rotovsh*, g *-sha* ‘Das Rathhaus; curia civica’ /*rotovš*, *-ža*/ ← n. *Rathhaus* ‘mestna hiša, magistrat’, *farovsh*, g *-sha* ‘Der Pfarrhaus, domus parochialis’ /*farovš*, *-ža*/ ← n. *Pfarrhaus* ‘župnišče’.

© Na varianti **balovž** in *polovž* kažeta ulični imeni *Za balovžem* in *Za polovžem*, kot so Slovenci pravili n. *Palhausgasse* v Gradišču, sodobno *Igriška ulica* v Ljubljani; ulica je ime dobila po stanovskem igrišču, ki je bilo v začetku 18. st. zgrajeno na prostoru sedanjega dramskega gledališča; na igrišču se je

plemstvo zabavalo z žoganjem in imelo tudi druge zabavne prireditve; ko je bila za zabavišče prirejena reduta, so balovž kot zabavni prostor opustili in ga poslej uporabljali za stanovsko žitnico; staro ime se je ohranilo za stavbo, dokler je stala, za ulico pa še naprej (Valenčič 1989: 30).

Isln. *polovž* m 'žogališče, zgradba, kjer so se izvrševale igre z žogo'; z enako substitucijsko fonetiko kot n. izposojenka *rôtovž* 'mestna hiša, magistrat' ← nvn. *Rathaus* 'isto'.

- ⇨ bav. avstr. refleksa **polous* /*polouž*/ z labializiranim *a* > *o* in *-ou-* < srvn. *-û-* (Striedter-Temps 1963: 208) za nvn. *Ballhaus* 'žogališče, sphaeristerium' (Grimm), kompoz iz nvn. *Ball* 'žoga' in *Haus* 'hiša'; toda sln. sin *balovž* v starem uličnem poimenovanju *Za balovžem* 'Igriška ulica v Ljubljani' je iz *polovž* posodobljeno na podlagi identifikacije, da se v prvem delu kompoz ohranja nvn. *Ball* 'žoga'. Nvn. *Ballhaus* je kalk po it. *Sala della Balla*, dobesedno 'dvorana žoge'.

⊕ Prvi polovži so nastali v 15. st. v Italiji in se kasneje širili predvsem na evropske knežje dvore, na slovensko ozemlje pa se je moda polovžev razširila z avstrijskega območja. Potem ko je bila moda polovžev opuščena, je v 19. st. nvn. *Ballhaus* začelo označevati plesne dvorane, kar se odraža tudi v sln. ustreznikih *plesišče*, *plesiše*, *plesavnica*, ki jih za nvn. *Ballhaus zum Tanzen* navaja Cigale 1860 ob sln. *žogavnica* za nvn. *Ballhaus*. Ta kalk po nvn. *Ballhaus*, ki ga Pleteršnik navaja kot *žogálnica* 'das Ballspielhaus' in je bil v 18. st. zabeležen kot *shogálniza* 'sphæriterium' (Hipolit), je bil tvoren s sln. nomenom loci na *-alnica* (tip *igralnica*; o sufiksu Bajec 1950: 105s.), najverjetneje prek nomena instrumenti na *-alo* (< *-*adlo*) iz *žogati se -am se impf* 'igrati se z žogo' ← *žoga* f 'pila, sphaera'.

rajnki

ESSJ s.v. *râjni*

râjnki adj, f *-a* 'ki je umrl, pokojen': *dokler je živel rajnki oče, jim je bilo dobro*; v zvezi *rajnka Avstrija* 'bivša, nekdanja Avstrija' (vse SSKJ z oznako, da raba peša), *rajnki* adj, f *-a* 'verstorben' (Pleteršnik s.v. *râjnik*), Erjavec, LMS 1882–1883, 233 (povzema ga Pleteršnik) navaja ljudsko, po njegovem mnenju »neokretno«
sklanjanje *râjnicnega brata*, *râjnicemu bratu*; *rajnki* 'der Verstorbene' (Cigale 1860 s.v. *versterben*).

⊕ 16. st.: *od raniciga Ceffarie Carola* (Trubar 1562) 'od rajnkega cesarja Karla', *D. Martina Luthra raniciga* (Znojilšek 1595) še z nereduciranim *-i-*, toda *rainciga* (Dalmatin 1576) 'rajnkega', *rajnki* adj (BSKJ); 18. st.: *ranke*, *-a*, *-u* 'Weiland, felig; defunctus', *ranze*, *-a*, *-u* 'isto' (Pohlin); 19. st.: *râjnki*, *râjnza*, *râjnko* 'selig, verstorben (defunctus)', *môj râjnki ôzha*, *môja râjnza máti*, *môje râjnko deklé* 'mein seliger Vater, meine selige Mutter u. s. w.' (Murko 1833¹: 465).

Isln. *râjnki* adj, f *-a* 'pokojni, umrli'; pred redukcijo adj **râjnik-i* ← subst *râjnik* m 'pokojnik';

tudi *râjnca* adj f ‘pokojna, umrla’ < pred redukcijo **râjnica* ← subst *râjnica* f ‘pokojnica’, kasneje iz adj f *râjnca* tvorjen m **rajnci* ‘pokojni, umrli’ (prim. Pohlinovo *ranze* z reduciranim izglasjem) in adj **rajncō* n (prim. Pohlinovo *ranze*, -a, -u). Oba adj sta interno slovensko nastala iz subst *râjnik* (→ adj v določni obliki **râjniki*, po redukciji *râjnki*) in njegovega feminativa *râjnica* (→ adj f **râjnica*, po tvorbi ustreznih parov moškega in srednjega spola v določni obliki **râjnici* m in **râjnico* n, po redukciji **râjnici*, f -a, n -o); nastanek homonimnih adj iz substantivov, ki v ESSJ: III, 146 še ni bil pojasnjen, je verjetno posledica predikativne rabe tipa *on je rajnik* (Furlan, MiklBicent 2013: 252) ali skladenjskih zvez z levim samostalniškim prilastkom *rajnik oče*. Čeprav so starejši avtorji ta sln. adjektiva ocenjevali kot jezikovno iztirjena (prim. zgoraj Erjavčev oznako) in ju je Koštiál SEB, rkp. označil za pokvarjena iz *rajnik* (in *rajnica*), je nastajanje homonimnih adj iz substantivov znano tudi iz starejših razvojnih stopenj slovenščine, npr. *bręza* ‘ime beloprogaste krave ali koze’ (Pleteršnik) < psln. **bręzā* < adj **bręzaja* ← *bręza* ‘Betula’, in širše (Furlan o.c.: 247ss.).

► rajnik

rder

ESSJ 0

**rder* adj, f *rdra* ‘rdeč’; beseda je v aktivni adjektivni funkciji ohranjena le še v obliki za ženski spol v ftn besednih zvezah *’ardra* ‘roža’ ‘poljski mak’ (primor. istr. (Belvedur, Pregara) – SDLA-SI: I, 134), tj. ‘rdeča roža/cvetlica’, in *’ardra jer’bęta* ‘rdeča pesa’ (Belvedur), *jār’bęta* ‘ardra’ ‘isto’ (Pregara – oboje SDLA-SI: II, 204) s sestavino *jer’bęta/jār’bęta* ‘pesa’ it. izvora.

© Adj se onimiziran ohranja v tpn *Árdro* n, g -ega ‘naselje pri Raki v o. Krško’, okoli leta 1420 *zu Redern*, leta 1433 *czu der Reder*, tpn *Árdro* n, g -ega ‘naselje pod Velikim Trnom v o. Krško’, hdn *Ardra* ‘pritok Račne, severozahodno od Rake, leta 1575 *pachl Ertra, von Ertra auf die Müll* (Bezljaj 1956–1961: I, 39; Furlan, *Annales* 18/1, 2008, 113; ista 2013: 86; SHT).

Psln. dial. **r:drę* adj, f **r:dra* ‘rdeč’ (Pohorje–Štajerska–Dolenjska–Istra);

- = hrv. dial. *řdar*, f *řdra* ‘rdeč’, hrv. kajk. tpn *Redri Dol* (13. st. – Skok: III, 117), csl. *rędrę* ‘rdečkast’, r. dial. *rędryj* ‘rdeč, rdečerumen (o rogati živini)’, r. csl. *rędrę* ‘rdečkast’;

< **psl.** **rędrę* adj, f **rędrę* ‘rdeč’; po disimilaciji *r : r → b : r* dial. **rędrę*, prim. r. *rędryj* (Vasmer: III, 459);

◆ = lat. *ruber*, f -*bra* ‘rdeč’, gr. *ęrũþrós* ‘isto’, mik. *e-ru-to-ro*, *e-ru-ta-ra*, sti. *rũhirá-* (s sekundarnim analoškim -i- po kompozitu – Mayrhofer: II, 452), toh. A *rtār*, toh. B *rätre*;

< **pide.** *(*H*₁)*rũd^h-r-ó-* adj ‘rdeč’.

© Čeprav bi bilo zaradi gr. *ępęúþw* ‘delati rdeče’ možno sklepati, da je to deverbativni adj na *-*ro-* iz *(*H*₁)*ręũd^h-* ‘isto’ (NIL: 581), je zaradi gr. denom glagola *ępęũáıvovıai* ‘postajati rdeč, zardevati’ (< *(*H*₁)*rũd^h-ę-ıe-*) bolj

verjetno, da je adj tematizirani heteroklitični subst $*(H_1)reud^h-r/n-$ (Beekes 2010: 1, 466), ki je nastal po vzorcu tipa sti. *tamasá-* adj 'temen' ← subst *támas-* n 'tema'.

ⓈBD

Pide. adj $*(H_1)rud^h-r-ó-s$ 'rdeč' (slov., sti., lat., gr., toh.)

> psl. <i>*rǫdrǫ</i> , f <i>rǫdrǫ</i> , n <i>rǫdrǫ</i> adj 'rdeč'	>	sln. rder 'rdeč';
→ psl. <i>*rǫdr-ǫga</i> f 'kar je rdeče'	→disim	sln. androga 'Blicca björkna';
→ slov. <i>*rǫdr-ašb</i> m 'kar je rdeče'	→disim	sln. adraš 'Quercus ilex';
→ slov. <i>*rǫdr-īca</i> f 'kar je rdeče'	→disim	sln. adrica 'rdeča mravlja';
→ slov. <i>*rǫdr-īt'b</i> m 'kar je rdeče'	>	sln. rdrič 'Polygonum'.

⇒ androga ⇒ adraš ⇒ adrica ⇒ rdrič

rjav³

ESSJ s.v. *rjäv*

rjav adj 'rdeč', npr. *rjav ku purmen* 'rdeč kot puran', *rjav ku čuhen rak* 'rdeč kot kuhan rak' (primor. riž. (Sveti Anton) – Jakomin 1995), *rijav*, *arjav* 'rdeč' (Korte nad Izolo), *rijäv* 'isto' (Lopar), *rjava* adj f 'rdeča', *rjave roče* 'rjave roke' (Osp – vse Morato 2002: 282, 285, 290), *rijáva ku kri* 'rdeča kot kri' (Pomjan – Koštiál 1996: 44), *rjava 'ruža* 'poljski mak' (Koštabona), tj. **'rdeča roža/cvetlica*, *rjavá 'ruožá* 'poljski mak' (Marezige – SDLA-SI: I, 134); adj se v enakem pomenu pojavlja tudi v dvobesednem ftn *rjava pesa/pesa rjava* oziroma *rjava rbeta/rbeta rjava*, ki označuje rdečo peso (prim. n. *rote Rübe*, it. *barbabetola rossa*, č. *červená řepa*), in sicer v istrskih krajih Malija, Krkavče, Šmarje, Pomjan, Marezige, Potok, Kubed, Gračišče, Trebeše in Movraž (SDLA-SI: II, 204; Furlan 2016: 137), in v dial. poimenovanju za rdečico *pláke arjave* (Lopar – SLA), *ma rjave plóce* 'ima rdečico' (Sočerga – SLA).

Ⓣ S suf *-ec* (< **-bcb*) substantivizirani adj v 18. st. *erjavz* 'Rothhärricht; rufus' (Pohlin); 19. st. *rjäviz*, g *-vza* 'der Rothkopf, der rothe Haare hat' ob 'ein lichtbraunes Thier männlichen geschlechtes' (Murko 1833¹: 490), prek vzdevka onimizirano v cgn *Rjavec*, *Rjavc*, *Erjavec*, *Erjavc* (ZSSP); fem v 18. st. *erjavka* 'Rothhaaricht; rufa' (Pohlin); kompoz v 18. st. *erjavobradz* 'Ein Rothbart; ænobarbus' (Pohlin), *erjavobradez* 'Rothbart, erdezhobradzh' (Gutsman).

Ⓢ 18. st.: *erjav* 'feuerroth, rufus' (Pohlin), *erjav* 'braun, roftig, feuerroth' (Gutsman).

Psln. dial. **rjǫu* 'rdeč' (primor. istr.; posredno kor.);

- = csl. *rǫždavъ* 'rufus', hrv. dial. *rjav* 'rdeč (o laseh)' v zvezi *Undanski rjavi, on se s Ugri zdravi, listor da se pila tužnoga dobavi* (Kurelac – ARj s.v. *rđav*); Kopečný 1981: 314 navaja, da je pomen 'rdečelas' adj **rǫd'auъ* potrjen v obeh lužiških jezikih, v vzhodnoslovanskih in bolgarščini, a tega iz dostopnega gradiva ni bilo mogoče ponovno potrditi; < **jslov.** dial. **rǫd'auъ* 'rdeč, rufus' ap A (sln.-hrv.-csl.).

⊕ V jslov. dial. adj **rьd'ǫyь* 'rdeč, rufus' kot izpeljanki na **-aυь* iz psl. subst **rьd'ǫ*, ki se v slov. jezikih večinsko potrjuje v specializiranem pomenu 'rja, robigo, ferrugo', se ohranja še primarni pomen 'rdeč', določen z njegovim etimološkim nastankom iz pida. **(H₁)reud^h-* 'delati rdeče' (Furlan, *Annales* 18/1, 2008, 113 op. 5; ista 2013: 88).

► **rja** ⇒ rjavica¹ ⇒ rjavica² ⇒ rjav⁴

rjav⁴

ESSJ s.v. *rjāv*

rjāv adj 'zdrav', npr. *rjāv q pa macé:snu štōā:r* (kor. obir. – Karničar 1990), tj. 'zdrav kot macesnov štor'.

⊕ S suf *-ec* (< **-bcь*) substantivizirano kor. obir. *rjā:wc* m 'oseba zdravega videza' (Karničar 1990).

Isln. dial. *rjāv* adj 'zdrav' (kor.).

⊕ Pomen 'zdrav, zdrave barve' se je v sln. adj *rjāv* razvil iz pomena 'rdeč' po percepciji, da je zdrava barva obraza pravzaprav rdeča barva, čeprav je rdeča barva obraza lahko interpretirana tudi kot odraz sramu (► rjavica¹).

► rjav³

rjavica¹

ESSJ 0

rjavica f 'Schamröthe, rdečica, rudečica (v obrazu), zaripnjenje, zardelost, sram, sramovanje' (Cigale 1860).

⊕ 18. st.: *erjaviza* 'Schamröthe, erdezhofst od framote', *erjaviza jo oblije* 'Sie wird schamroth' (Gutsman).

Isln. dial. *rjavica* f 'rdečnost od sramu' ← **rdečnost*;

v formalnem oziru je to fem k sln. dial. *rjāvec* 'kdor ima rdeče lase' ← generično **kdor/kar je rdeče barve* < **rьd'ǫyьcbь*.

► rjav³

seber¹

ESSJ 0

'siebār m, g *-jā/-bra* 'nebogljjen človek, revež', *jā 'ta:k 'siebār, dā sā bā'yu s'mil* 'je takšen nebogljjenec/revež, da se bogu smili', *'ta:k 'siebār jā 'ra:tou* 'tak revež je postal', *'bejnč 'siebār na 'muorā 'bit* 'večji revež ne more biti', tudi kot zmerljivka *'mouč, ki 'buoš ti 'siebār* 'molči, kaj boš ti revež' (rov. tolm. – Čujec Stres 2014 s.v. *seber* in s.v. *sever*).

Isln. dial. **'se:bār* m 'nebogljjen človek, revež' (tolm.).

⊕ Pomen sln. dial. hapaksa legomenon se je prek ekspresivno negativno konotiranega jslov. pomena '(svobodni) kmet', ki se potrjuje v hrv., srb. *Dat sebru prst, da t' svu ruku obzine* 'Dati kmetu prst, da ti vso roko zagradi', *Kad se sebar najje, mni, da neće nikda ogladnit* 'Ko se kmet naje, misli, da ne bo nikoli več lačen' (Daničić – ARj), razvil iz psl. **sębrь* m 'enakopraven pripadnik vaše skupnosti' (Loma 2013: 206), prim. stsr. *sebrь* 'plebejus' (Daničić), hrv., srb. *sēbar*, g *-bra* 'človek nižjega družbenega položaja v sred-

njeveški hrvaški in srbski organizaciji’, ‘v srbski državi 14. in 15. stoletja so bili to vsi, ki niso pripadali niti plemstvu niti duhovništvu’ (ARj), hrv. *szebar* ‘rusticus’ (Vrančič) /*sebar*/, s pozno interkalacijo *-r-* /*szrebar* ‘rusticus’ (Belostenec) /*srebar*/, str. *sebrъ* ‘sosed, član srenje/občine’, r. dial. *sjaběr*, g *-brá* ‘sosed; tovariš, zadrugar; znanec, prijatelj’, ‘gospodar’ (Dalš), ukr. *sjáber*, g *-bra* ‘član posestva, družabnik v trgovskem podjetju’ (Grinčenko), br. *sjabr*, g *-brá* ‘sorodnik, brat; tovariš’ (Nosovič); k pomenskemu razvoju ‘kmet’ → ‘neotesanec, surovež, neuk človek ipd.’ prim. frc. *rustre* ‘surovec, neotesanec’ < lat. *rusticus* ‘kmet’, frc. *vilain* ‘grd, prostaški’, ‘kmet’ = it. *villano* ‘kmetavzar, neotesanec’, ‘kmet’ < lat. *villanus* ‘kmet, vaščan’. O tem sln. hapaksu legomenon kot edinem zanesljivem refleksu psl. **sebrъ* v slovenščini Furlan 2016: 11s. V Pleteršnikovem slovarju zabeleženi besedi *srebar*, g *-bra* ‘der Bauer’ in *srebrič* ‘kmetič’ nista slovenski, ampak hrvaški kajkavski, povzeti iz Habeličevega slovarja iz leta 1670 (Furlan 2016: 15).

ⓈBD

Psl. **sebrъ* m ‘enakopraven pripadnik vaške skupnosti’, jslov. ‘kmet’

> sln. *seber*¹ ‘nebogljen človek, revež’;

> hrv., srb. *sebar* ‘v fevdalni družbi ...’ ⇒ sln. *seber*² ‘pripadnik nižjega ...’.

⇒ *seber*²

seber²

ESSJ 0

sēber m, g *-bra* ‘pripadnik nižjega, brezpravnega, vendar svobodnega družbenega sloja (v hrvaškem in srbskem okolju, v srednjem veku)’ (SSKJ), kot citatna beseda se pojavi leta 1935 v Orisu zgodovine Jugoslovanov (avtor Jan Šedivý): *Svobodni ljudje, ki niso bili plemiči, so se imenovali »seberi«*.

Isln. *sēber* m ‘isto’; terminološka izposojenka 20. st.

⇐ hrv., srb. *sebar* m ‘v fevdalni srbski in hrvaški državi človek nižjega stanu, ki ni pripadal duhovniškemu ali plemiškemu stanu; kmet, tlačan, podložnik, toda ne suženj’ (Juranič 1986) < psl. **sebrъ* m ‘enakopraven pripadnik vaške skupnosti’ (Loma 2013: 206).

Ⓢ Brez zadovoljivo rešene etimologije; podroben pregled dosedanjih mnenj podaja Loma, Zb MS 93, 2018, 15ss.

► *seber*¹

špranja

ESSJ špranja

špranja f ‘dolga, ozka odprtina v trdni snovi’ (SSKJ); v narečjih: primor. nad. *špràna* ‘fessura’, *sprànja* ‘isto’ (Špehonja 2003), rovt. črnovr. *šprâjne* (Tominec 1964), dol. *šprá:je* (Šentrupert – Smole Diss. 1994: 210), kost. *špra:n’a* (Gregorič 2014); v Čabru *špr’ajna* ‘razpoka v drevesu’ in ‘deklica, punčka’ (Malnar 2002) ← *‘žensko spolovilo’ = ‘razpoka, špranja’, prim. sln. dial. *špranja* ‘žensko spolovilo’ (Trenta, Laniše – Jakop, JZ 18/2, 2012, 43).

Ⓣ Dem *špránjica* (SSKJ), dol. kost. *šp'ra:n'èca* (Gregorič 2014), v 17. st. *šhpranyza* 'rimula' (Kastelec-Vorenc); adj *špranjast* 'poln špranj' (SSKJ); denom *našpránjiti kaj* pf 'npr. deske tako naložiti eno vrhu druge, da so vmes špranje' (bkr. – Šašelj 1906).

Ⓢ 17. st.: *shpraniã, shprania, shpraniã* 'rima', *polhin shprain, inu rafpok* 'rimosus' (Kastelec-Vorenc); 18. st.: *shprajna* 'Klumfe, rima' (Pohlin), *shpranja, shprajna* 'Spalt(e)', *shpranja* 'Klumse' (Gutsman).

Ⓢ Ničto onimizirano v horon *Špranja* v Julijskih Alpah (AS 1986).

Isln. *špránja* f 'razpoka'.

- Prim. formalno enako, a pomensko drugačno hrv. kajk. *šprànja* f 'trska' z denom *našprànjiti se* 'nabosti se na trsko', *zašprànjiti se* 'isto' (Ozalj – Težak 1981: 405), *šp'raña* f 'trska' (Varaždin – Lipljin 2002);

< **psl.** dial. **spõrni* f '*cepljenje/razpokanje' (ap A), s prehodom v ajevsko deklinacijo **spõrn'a*.

Ⓢ Psl. dial. **spõrni* je deverbativni nomen actionis na **-ni* (→ slov. **-n'a*) z vzporednim pomenskim razvojem v rezultat iz jslov. **spõr-ti* 'pokati, cepiti, trgati, parati', ki se v slov. jeziki ohranja v **põr-ti, *põr'ešb* 'isto', prim. r. *porõtь, pórešb* 'parati', sln. *práti, pórjem/pórjem* 'parati, trgati' (Furlan, SC IV/2, 2011, 33ss.; sprejema Snoj 2016: 760); kljub Snoju, JiS XXX, 1982, 119s., je s tem le sorodno in drugače tvorjeno ukr. *špara* 'razpoka, utor', p. *szpara* 'razpoka', č. *spára* 'reža, razpoka'. Enako pomensko variantnost, kot se v refleksu psl. **spõrni* kaže v sln. in hrv., izkazuje pomensko razmerje med sln. *treščina* 'velika trska' in r. *tréščina* 'razpoka, špranja'.

► **prati**²

tonera

ESSJ 0

tonêra f 'čoln za lovljenje tunov' (rib. – SSKJ), primor. 'ob obali stoječa, navadno poševni lestvi podobna naprava za opazovanje prihoda tunov, tuno-lovka' (SSKJ); v narečjih: primor. kraš. *to'nera/to'nara* 'vrsta plovila' (Nabrežina), *to'nerä* 'isto' (Križ – oboje Cossutta 2015: 70).

Isln. dial. *to'ne:ra* (primor.).

- ⇔ it. ben. *tónera* 'čoln za lovljenje tunov' (Gradež – Bottin 2003), it. trž. *tonera* 'mreža za lovljenje tunov', tudi *tonara* 'isto' (Doria 1987), it. ben. *tonêra* 'prostor, kjer so in se konzervirajo tuni', 'morski zaliv, kjer se lovijo tuni', 'mreža za lovljenje tunov' (Boerio 1867); it. ben. *tonêra* je pričakovan fonetični razvoj iz srlat. **tunnāria*.

Iz it. ben. je bilo izposojeno hrv. čak. *tuñêra* 'mreža za lovljenje tunov' (ČDL), *tunjêra* 'opazovalnica za premikanje tunov v morju' (Bejska Tramuntana – Velčić 2003), *tuñôara* 'mreža za lovljenje tunov' (Vrgada), na Cresu *tuñêra* 'vrsta mreže' (Jurišić 1971; Skok: III, 523).

► **tunara**

tunara

ESSJ 0

tunâra f ‘čoln za lovljenje tunov, tonera’ (primor. – SSKJ), ‘navadno ob obali postavljena mreža za lovljenje tunov, tunolovka’ (rib. – SSKJ); v narečjih: primor. kraš. *tu'narà* ‘vrsta plovila’ (Kontovel – Cossutta 2015: 70).

Isln. dial. *tu'na:ra* (primor.);

z dial. *u* < *o* v neakcentuirani poziciji, prim. na Kontovelu *su'lina* ‘soline’ (Cossutta 2015: 42) < **so'li:na*.

- ⇨ it. trž. *tonara* ‘mreža za lovljenje tunov’, kar je bilo adaptirano iz it. knjiž. *tonnàra* ‘isto’ (Doria 1987: 743) poleg ‘velika naprava za lovljenje tunov, sestavljena iz mrež, ki tvorijo med seboj povezane prostore, v katere se ujamajo tuni, ki jih ribiči pobijejo’ (14. st. – Battisti-Alessio: 3819; Cortelazzo-Zolli: 1347), ‘morski zaliv, kjer so postavljene stalne mreže za lovljenje tunov’ (Battisti-Alessio: 3819).

© Beseda je v ženskem spolu substantivizirani lat. adj. *thynnārius*, *thunnārius* ‘tunji, tunov, tunski’ (Wiesthaler) iz lat. *thunnus* ‘tun’, tudi *thynnuss* ‘isto’, prim. v 16. st. it. *tonaria* ‘mreža za tune’ (Battisti-Alessio: 3819); substantiv je prvotno verjetno označeval prostor ob morju, navadno zaliv, kjer so bile nastavljene mreže, kasneje pa tudi le mreže ali le čolne, ki so jih ribiči uporabljali za lov na tune. Ker bi se srlat. predloga **tunnāria* v it. knjiž. odražala kot **tonnaia*, je bil termin *tonnàra* v it. knjiž. jezik sprejet iz it. govorov z razvojem **-āria* > *-ara*.

► **tun** ⇒ tonera

žogalnica → polovž

ESSJ 0

KRAJŠAVE

Krajšave in simboli, ki so bili uporabljeni že v geslih poskusnega zvezka NESSJ in rastočega spletnega slovarja NESSJ, se najdejo na https://fran.si/207/nessj-novi-etimoloski-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/NESSJ_Krajšave.pdf), nove krajšave pa so tele:

agr. = agronomski

arm. = armenski

avstr. kor. = avstrijskokoroški

bot. = botanični

dol. kost. = dolenjskokostelski

h. i. = hišno lastno ime

horon = horonim, pokrajinsko lastno ime

kor. n. = koroškonemški

num = numerale, števniki

obsoš. = obsoški

ornit = ornitonim, ptičje občno ime

panon. pkm. = panonskoprekurmurski

pgerm. = pragermanski

rib. = ribiški

star. = starinski

štaj. n. = štajerskonemški

zgerm. = zahodnogermanski

VIRI IN LITERATURA

Viri in literatura, ki so bili uporabljeni že v geslih poskusnega zvezka NESSJ in rastočega spletnega slovarja NESSJ, se najdejo na (https://fran.si/207/nessj-novi-etimoloski-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/NESSJ_Literatura.pdf), novi pa so tile:

- Baudouin 1894** = Jan N. Baudouin de Courtenay, *Il catechismo resiano con una prefazione del dott. Giuseppe Loschi*, Udine: Tipografia del patronato, 1894.
- Blažeka – Rob 2014** = Đuro Blažeka – Grozdana Rob, *Rječnik Murskog Središća*, Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu idr., 2014.
- Cortelazzo-Zolli** = Manlio Cortelazzo – Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana* 1–5, Bologna: Zanichelli, 1979–1988.
- Cossutta 2015** = Rada Cossutta, *Ribiška jezikovna in kulturna dediščina in Tržaškem zalivu in slovenski Istri*, Koper: Univerzitetna založba Annales, 2015.
- Dalmatin 1576** = Jurij Dalmatin, *PASSION*, Ljubljana, 1576.
- FOC** = *Folia onomastica Croatica* 1–, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1991–.
- FS Kronasser 1982** = *Investigationes Philologicae et Comparative: Gedenkschrift für H. Kronasser*, ur. Erich Neu, Wiesbaden: L. Reichert, 1982.
- Furlan 2018** = Metka Furlan, Novi etimološki slovar slovenskega jezika kot rastoči spletni slovar: dodatek 2018, *Jezikoslovni zapiski* 24.2 (2018), 7–41.
- Gerov** = Najden Gerov, *Rečnik na bālgarskija ezik* I–V, Sofija: Bālgarski pisatel, 1975–1978.
- Gradivo SKJS** = *Gradivo Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, Sekcija za zgodovino slovenskega jezika, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.
- Jazbec 2007** = Helena Jazbec, *Nemške izposojenke pri Trubarju*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Kattinig 2017** = *Marnvam po domače: živi narečni besednjak slovenskega govora v zgornjem Rožu od Huma pri Rožeku do Mute pri Svečah*, ur. Franc Kattinig, Celovec – Ljubljana – Dunaj: Mohorjeva založba, 2017.
- Kopečnǎy 1981** = František Kopečnǎy, *Základní všeslovanská slovní zásoba*, Praha: Academia, 1981.
- Koštiál 1996** = Rožana Koštiál, *Ljudske iz šavrinske Istre*, Trst: Založba Devin, 1996.
- Loma 2013** = Aleksandar Loma, *Toponimija Banjske hrivouvlje: ka osmišljenju starosrpskog toponomastičkog rečnika i boljem poznavanju opšteslovenskih imenoslovnih obrazaca*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2013.
- Matejčǎk 1975** = Ján Matejčǎk, *Lexika Novohradu: vecný slovník*, Banská Bistrica: Vydavateľstvo Osveta, 1975.
- MiklBicent 2013** = Jasmina Grković-Mejdžor – Aleksandar Loma (ur.), *Miklosichiana Bicentennialia: zbornik u čast dvestote godišnjice rođenja Franca Miklošića*, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2013.
- Miklošǎk 1875** = Franz Miklosich, *Stammbildungslehre der slavischen Sprachen*, Wien: Wilhelm Braumüller, 1875.
- Morato 2002** = Nada Morato s sodelovanjem Špele Pahor, *Mrak eno jutrnja: štorje iz Slovenske Istre*, Ljubljana: Kmečki glas, 2002.
- Oettinger 1979** = Norbert Oettinger, *Die Stammbildung des hethitischen Verbuns*, Nürnberg: Verlag Hans Carl, 1979.
- Olsen 1999** = Birgit Anette Olsen, *The Noun in Biblical Armenian. Origin and Word-Formation – with special emphasis on the Indo-European heritage*, Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1999.
- Peev** = Kosta Peev, *Rečnik na makedonskite govori vo jugoistočnǎot egejski del* 1–, Skopje: NIP Studentski zbor, 1999–.
- Ramovš 1971** = Fran Ramovš, *Zbrano delo* I, ur. Tine Logar – Jakob Rigler, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1971.
- Rigler 1968** = Jakob Rigler, *Začetki slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1968.

- Schmitt-Brandt 1967** = Robert Schmitt-Brandt, *Die Entwicklung des indogermanischen Vokalsystems*, Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1967.
- Sekulić 2005** = Ante Sekulić, *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, 2005.
- SHT** = *Slovenska historična topografija*, <https://topografija.zrc-sazu.si/> (19. 6. 2019).
- Sreznevskij** = Izmail Ivanovič Sreznevskij, *Materialy dlja slovarja drevnerusskogo jazyka I–III*, Sanktpeterburg, 1893–1903.
- Sturtevant 1933** = Edgar H. Sturtevant, *A Comparative Grammar of the Hittite Language*, Philadelphia: Linguistic Society of America, 1933.
- Šulek 1860** = Bogoslav Šulek, *Deutsch-kroatisches Wörterbuch = Němačko-hrvatski rečnik I–II*, Zagreb: Narodna tiskarnica dra. Ljudevita Gaja, 1860.
- Trubačev 1960** = Oleg N. Trubačev, *Proišoždenie nazvanij domašnih životnyh v slavjanskijh jazykah*, Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR, 1960.
- Trubar 1557** = Primož Trubar, *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*, Tübingen, 1557.
- Trubar 1562** = Primož Trubar, *ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE*, Tübingen, 1562.
- Trubar 1567** = Primož Trubar, *ENI PSALMI, TA CELI CATEHifmus*, Tübingen, 1567.
- Valenčič 1989** = Vlado Valenčič, *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*, Ljubljana: Zgodovinski arhiv – Partizanska knjiga, 1989.
- Vrančić** = *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae & Ungaricae*, Venetiis: Apud Nicolaum Morettum, 1595. [Ponatis: Zagreb: Novi Liber, 1992.]
- Wiesthaler** = Fran Wiesthaler, *Latinsko-slovenski slovar I–VI*, Ljubljana: Založba Kres, 1993–2007.
- Zb MS** = *Zbornik Matice srpske za slavistiku 1–*, Novi Sad: Matica srpska, 1984–.
- Znojilšek 1595** = Janž Znojilšek, *KATECHISMUS DOCTORIA MARTina Luthra*, Tübingen, 1595.
- ZSIPH** = *Zeitschrift für slavische Philologie I–*, Heidelberg: Winter, 1924–.

SUMMARY

The New Slovenian Etymological Dictionary as a Growing Online Dictionary (2017): The 2019 Additions

This article presents the forty-one new headwords that at the end of 2019 will be added to *Novi etimološki slovar slovenskega jezika* (New Slovenian Etymological Dictionary) as a growing online dictionary (2017–) available at the web portal *Fran* of the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language (<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=207&View=1&Query=%2A>). This time around, the initial selection of headwords was again made more or less randomly, and their final number was determined by etymology, origin, or some other linguistic issue connected with the words' development path and origin because their close linguistic connections were only demonstrated through analysis. Due to phonemic and/or semantic changes, these connections are often no longer identifiable from a superficial or synchronic perspective, even though in the past the words—like contemporary *učitelj* 'teacher' and *učiti* 'to teach'—belonged to the same word family (e.g., *adráš* 'holly oak', **rder* 'red') because of sharing the same root. Words can also be related via other linguistic phenomena, such as the same but less well-known derivational pattern (e.g., *bręza* 'birch', *rājnki* 'deceased'), derivation from a less well-known dialect accentual variation (e.g., *plānšar* 'Alpine dairyman'), borrowings from the same donor language in which words may have even been part of the same word family (e.g., *alfira*, *'a:utra*, *řavtra*, *gāltra* 'halter'), calques (e.g., *pārnik*, *parobrđd* 'steamship', *žogāltnica* 'ball house'), and so on.